

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE “AD + DURUM BİÇİMBİRİMİ + İLGEÇ” YAPISINDAKİ İLGEÇ ÖBEKLERİNİN İŞLEVLERİ*

Şaziye DİNÇER**

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinde “Ad + Durum Biçimbirimi + İlgeç” yapısıyla oluşturulan ilgeç öbeklerinin işlevleri üzerinde durulmuştur. Farklı ad durumlarını alan ilgeç öbekleriyle kurulan yapılar ve bu yapıların işlevleri tespit edilmiş, ilgili kaynaklardan alınan cümlelerle örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, ilgeç, ilgeç öbekleri.

FUNCTIONS OF THE PREPOSITION GROUPS IN WHICH "NOUN+CASE FORM+PREPOSITION" CONSTRUCTION IN TURKEY TURKISH*

ABSTRACT

In this paper, Functions of the preposition groups which are composed by using "noun+case form+preposition" construction. It was determined the structures which were formed with the prepositional phrase which were created with different noun cases and their functions, and they were exemplified with the sentences which were taken from the related contexts.

Key Words: Turkey Turkish, preposition, preposition groups.

* Bu yazı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde savunulmuş “Türkiye Türkçesinde “Ad + Durum Biçimbirimi + İlgeç” Yapısıyla Oluşturulan İlgeç Öbeklerinin İşlevleri” adlı Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, saziyedincer@hotmail.com.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye Türkçesinde “Ad +Durum Biçimbirimi + İlgeç” yapısıyla oluşturulan ilgeç öbeklerini yapı ve işlevlerine göre tasnif etmektir. Çalışmanın evreni, Türkiye Türkçesidir, örnekleme ise kaynakçada ifade edilen dilbilgisi kitapları, dergiler, bildiri kitapları, vs. yayınlardır. Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde “Ad + Durum Biçimbirimi + İlgeç” yapısıyla oluşturulan ilgeç öbeklerinin yapı ve işlevleri tespit edilerek Türkiye Türkçesinin bilinmeyen ya da az bilinen yönleri aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Veriler, fişleme yöntemi kullanılarak tespit edilmiştir. Bu esnada, öncelikle konuya hazırlık çalışması yapmak üzere ilgeç, ilgeç öbekleri, durum ulamı ve durum biçimbirimleri tanımları ve bunların özellikleri belirlenmiştir. Daha sonra farklı ad durumlarını alan ilgeç öbekleriyle kurulan yapılar ve bu yapıların işlevleri tespit edilmiştir. Burada da sadece bu yapı ve işlev tespitleri üzerinde durulmuştur. Fişlere kaydedilen bilgiler kendi içinde tasnif edilmiştir. Bu tasnif sonucu “Ad + Yalın Durum + İlgeç”, “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç”, “Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç”, “Ad + İlgi Durumu + İlgeç”, “Ad + Belirtme Durumu + İlgeç” ve “Ad + Vasıta Durumu + İlgeç” olmak üzere altı bölüm oluşturulmuştur.

Türkiye Türkçesinde “Ad + Durum Biçimbirimi + İlgeç” yapısıyla oluşturulan ilgeç öbeklerinin yapısal ve işlevsel tasnifinde, önce yapılar verilmiş sonra işlevleri sıralanmış ve elde edilen sonuçlar her bölümün sonunda bir tablo ile gösterilmiştir. Her madde için -yazımızın daha fazla uzamaması amacıyla- en çok iki örnek verilmiştir. Verilen örnekler fişlemenin yapıldığı kaynaklardan doğrudan doğruya alınan örneklerdir.

1. Ad + Yalın Durum + İlgeç

1.1. Ad + Yalın Durum + ara¹

kişi ara (Gabain 1988, 99.)

ev ara (Ergin 2003, 369.)

1.2. Ad + Yalın Durum + arasında

a) Karşılaştırma

¹ İlgili örnekte işlev tespiti yapılamamıştır.

İnsanlar **arasında** iyiliği sevenler ve sevmeyenler vardır (Emre 1945, 351.)

Deniz, balık, fındık, çay ve tütün ile uğraşan bir Karadenizlinin kullandığı kelime kadrosu ile hayvancılıkla meşgul olan Doğu Anadolu'nun kelime kadrosu **arasında** fark vardır (KD, 204'ten aktaran Sarraç, 1995: 41).

b) Yer

Tavan **arasında** fareler türedi (Emre 1945, 351.)

1.3. Ad + Yalın Durum + aşırı²

deniz **aşırı** (Banguoğlu 1990, 387.)

gün **aşırı** (Korkmaz 2003, 1062.)

1.4. Ad + Yalın Durum + cihetle

a) Neden

Türke özelliğini veren bu millî değerlerden yapılacak fedakârlıklar, Türk topluluğunun tarihî varlığını zedeleyebileceği **cihetle**, Türklük bakımından tehlikeler doğurabilir (TMM, 45'ten aktaran Sarraç, 1995: 60).

Görevin önemi Abdi Bey'in tumturaklı sözlerinden çok Nevres Bey'in döneceğinden emin olmadığı **cihetle**, nişanlı Vedia Hanım'ın hareketlerinde serbest bırakmış olmasından anlaşılıyordu (A. İlhan, DSE, 69'dan aktaran Korkmaz, 2003: 1078).

1.5. Ad + Yalın Durum + cihetten

a) Sınırlandırma

Şu **cihetten** itiraz edebilir (Korkmaz 2003, 1062.)

İbn Haldun göçebe hayatının düşünüdür...bu **cihetten** meşhur Tolstoy'a benzer ki...Üstelik her ikisi de, sâde hayatı takdir ettikleri halde, bolluk ve genişlik içinde yaşamışlardır (UU, 356'dan aktaran Sarraç, 1995: 61).

² İlgili örnekte işlev tespiti yapılamamıştır

1.6. Ad + Yalın Durum+ cins

a) Benzetme

Kıskanmadınız! Çünkü onda meziyet bulmadınız. Telâşa lüzum yok. Bu **cins** şeyler herkeste bulunur (A. H. Tanpınar, SAE, 95’ten aktaran Korkmaz, 2003: 1069).

1.7. Ad + Yalın Durum + cinsten

a) Benzetme

Tanımadığım **cinsten** bir meyve (Korkmaz 2003, 1062.)

Fakat o da zeki ve herhangi vaziyette şaşılacak **cinsten** bir adamdı (A.H. Tanpınar, SAE, 198’den aktaran Korkmaz, 2003: 1069).

1.8. Ad + Yalın Durum + çeşit

a) Benzetme

İşte bu küçük gruba bir yığın merakı, ihtirası aşıl原因...Seyit Lütfullah bu **çeşit** bir insandı (A.H.Tanpınar, SAE, 36’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1069).

Bir **çeşit** imparatorluk olan bu devleti kuranlar On üçüncü Yüzyılın sonlarında Türkistan’dan Irak ve İran taraflarına gelen Yıva boyundan Türkmen oymaklarıdır (TT-I, 139’dan aktaran Sarraç, 1995: 65).

1.9. Ad + Yalın Durum + değil

Sen **değil** Ali gelsin (Demir 2004, 505.)

Ben **değil**, sen güldün (Ediskun 1993, 287.)

1.10. Ad + Yalın Durum + denli

a) Ölçü, miktar, derece

Yırtıkları, söküklere, ekleri uzaktan seçilemeyen bir balıkçı ağı **denli** güzeldi

(A. Ağaoğlu, FİG, 136’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1074).

Şimdi Yalova’ya çıkarken, girişte olduğu **denli** hünerli değil(A. Ağaoğlu, FİG, 173’ten aktaran Korkmaz, 2003: 1074).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

b) Benzetme

Onun bu **denli** işlere pek akli yatmıyor (Korkmaz 2003, 1068.)

Anlayalım bakalım, bu çocuk **denli** davranışlar da ne oluyor (Korkmaz 2003, 1068.)

1.11. Ad + Yalın Durum + derece**a) Ölçü, miktar, derece**

Beyoğlu'nda bu **derece** itibar görmemişti (Korkmaz 2003, 1074.)

Fakat hayâsızlığı, cüreti bu **derece** ileriye götüreceğini asla tahmin edemezdim (Korkmaz 2003, 1074.)

1.12. Ad + Yalın Durum + diye**a) Açıklama**

Mahmutla konuşurlarken Vehbi **diye** bir adamın ismi sık sık geçiyordu (E. Işınso, C, 72'den aktaran Korkmaz, 2003: 1077).

Ertesi gün **diye** bir şey yoktur (M. Mungan'dan aktaran Koç, 1996: 230).

b) Amaç- Neden

Seni kartallara yem **diye** götürüyorum (Y. Kemal, TM, 495'den aktaran Korkmaz, 2003: 1077).

Annemin bir aylık maaşını amcam bana harçlık **diye** yollamış (C, 77'den aktaran Sarraç, 1995: 79).

c) Belirtme

Fakat nasıl olur, hatırımda Murat Bey'in oğlu **diye** kalmış, beni iltibasa düşüren, ismine Sabri ilâvesidir, Münif Murat deseydi ihtimal tanıyacaktım (DSE, 83'den aktaran Sarraç, 1995: 77).

Bu hususta yapılan çalışmalar akıl tarafından değişmez hakikatler **diye** bildirilen neticelerin aslında milletlere, coğrafyaya göre ayrı şekil ve muhtevalar kazandığını meydana çıkardı (TMM, 181'den aktaran Sarraç, 1995: 78).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

ç) Yerine geçme

Al da başına çiçek **diye** sok Topal Ali’yi (İM, 319’dan aktaran Sarraç, 1995: 79).

d)Var sayma

Bir insan, salt sevgilisi ondan polis **diye** kuşkulandığı için intihar edebilir mi? . (YÜ, 16’dan aktaran Sarraç, 1995: 79).

Aşkî bir muhayyile oyunu **diye** kabul edebiliriz (Bİ, 118’dan aktaran Sarraç, 1995: 79).

1.13. Ad + Yalın Durum + dolayları**a) Belirsizlik****a. a) Zamanda Belirsizlik**

Saat beş **dolaylarında** gelirim (Güneş 1995, 244.)

a. b) Yerde Belirsizlik

İstanbul **dolayları** kar yağışlı geçecek (Güneş 1995, 244.)

1.14. Ad + Yalın Durum + dolayısıyla³**a) Neden**

Yaptığı iş **dolayısı ile** kafası ve kalbi boşalan bu insanları teşkilatlandırmak ve tahrik etmek çok kolaydı (M. Kaplan, KD, 146’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1077).

Size yağmur **dolayısıyla** gelemedik (Ediskun 1993, 298.)

1.15. Ad + Yalın Durum + evvel**a) Sınırlandırma****a. a) Zamanda Sınırlandırma**

Ordugâha yarım saat **evvel** dörtlü gelen bu adam yaşlı şişman bir askerdi

(Ö, Seyfettin, EK, 20’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1080).

³ Ergin, “dolayısıyla” ilgecini “son çekim edatlarına yardımcı tabirler” başlığı altında ele almıştır.

Bir saat **evvel** buradaydı (Güneş 1995, 242.)

1.16. Ad + Yalın Durum + gibi

a) Benzetme

Tavşan **gibi** korkak uykular vardır (Yal. 3'ten aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 41).

Ben, köpek **gibi** vefalı hayvanları severim (Hengirmen 1998, 167.)

b) Yaklaşıklık

Dua eder **gibi** ellerini yukarı kaldırdı (Güneş 1995, 228.)

Sandal durmadan gidiyor **gibi** (Demiray 1968, 14.)

c) Durum

Bir ressam **gibi** resim yapmak (Emre 1945, 435.)

Penisilin ağrıyla bıçak **gibi** kesiverdi (Yal. 47'den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 41).

ç) Zaman- tezlik

Kardeşiniz okuldan geldiği **gibi** bahçeye çıktı (Emre 1945, 437.)

Necdet Bingöl konuşmağa başladığı **gibi** haksız olan arkadaşı odayı terk etti

(Bilgegil 1982, 221.)

d) Bağlama

Sana değer verdiğim **gibi** ona da değer vermek zorundayım (Korkmaz 2003, 1068.)

Kardeşiniz güzel yazdığı **gibi** güzel de söyler (Emre 1945, 437.)

e) Aynılık

Niçün evvelki **gibi** hiç itibar olmaz başa? (Hâmidî, 16-1'den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 42).

Evet bugünkü **gibi** hâtırimdadır (RŞ. 28'den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 42).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

f) Tahmin

Ayak izlerine bakılırsa, burada birileri dolaşmış **gibi** (Korkmaz 2003, 1068.)

Yağmur yağacak **gibi** (Demir 2004, 496.)

g) Karşılaştırma

Düşmanımız çevrede ocak **gibi** idi (Tonyukuk Yazıtı- 8’den aktaran Öner, 1999: 150).

Bir taraftan Servet-i Fünûncular **gibi** sanat için sanat anlayışına bağlı bir edebiyat benimserken, bir taraftan bu edebiyatta kullanılan yeni kelimeleri halka benimsetmek elbette mümkün değildir (DB, 51’den aktaran Sarraç, 1995: 93).

h) Taşlama, kinaye

Güzel bir şeymiş **gibi** böbürleniyor (Ediskun 1993, 293.)

Çok bilirmiş **gibi** konuştu (Hengirmen 1998, 167.)

1.17. Ad +Yalın Durum + hakkında**a) İlgi**

Bu konu **hakkında** ancak bunları söyleyebilirim (Toparlı 1999, 433.)

Birisi **hakkında** ne düşünürsen senin hakkında da onu düşünürler (Toparlı 1999, 434.)

1.18. Ad + Yalın Durum + hasebiyle**a) Neden**

Fakat İspanyol nezlesinin patlak verdiği, geçen yıl aynı salgından on dört bin kişinin **hasebiyle** herkesi dehşete düşürdüğü doğru (DSE, 332’den aktaran Sarraç, 1995: 105).

Hem Atatürk’ün en yakınlarından biri olmak hem dil heyetinin içinde bulunmak **hasebiyle** Atay’ın sözleri, en güvenilir delil olarak kabul edilmek lazımdır (A.B. Ercilasun, DB, 156’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1078).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1.19. Ad + Yalın Durum + için

a) Amaç- Neden

İnsan yemek **için** yaşamaz, yaşamak için yer (Emre 1945, 357.)

Bazı insanlar sadece para **için** çalışır (Hengirmen 1998, 168.)

b) İlgi

Kış **için** hazırlıklar başladı (Ediskun 1993, 295.)

Çocuk **için** bir giysi getirmiş (Bozkurt 1995, 133.)

Aileniz **için** iyi şeyler söylüyorlar (Güneş 1995, 224.)

c) Ant

Tanrı peygamber hakkı **için** bundan vazgeçin (Emre 1945, 358.)

Dinim hakkı **için** söylüyorum ki (Ediskun 1993, 295.)

ç) Sınırlandırma

ç. a) Zamanda Sınırlandırma

Bundan sonra da bir iki ay **için** Ankara izinlisiyim (F. R. Atay, R, 9'dan aktaran Korkmaz, 2003: 1076).

Bir ay **için** borç almıştım (Demir 2004, 499.)

d) Karşılık

Bu elbise **için** kaç para ödedin? (Demir 2004, 499.)

Bu iş **için** bu para çok azdır (Ediskun 1993, 295.)

e) Uygunluk

İlk insanlar **için** en üstün varlık güneştir (A. B. Ercilasun, DB, 137'den aktaran Korkmaz, 2003: 1076).

1.20. Ad + Yalın Durum+ içinde

a) Durum

Sıcaktan ter **içinde** kaldık (Emre 1945, 351.)

Sokaklar İodostan toz **içinde**. (Emre 1945, 351.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1.21. Ad + Yalın Durum + ile**a) Vasıta, araç**

Pikniğe bisiklet **ile** gidelim (Hengirmen 1998, 172.)

Kazma **ile** yeri kazmaya başladı (Bozkurt 1995, 133.)

b) Birliktelik

Bu durumda benim**le** geleceksin (Demir 2004, 504.)

Çocuklar**la** oynamak, düşmanlar**la** savaşmak, dalgalar**la** boğuşmak (Emre 1945, 356.)

c) Durum

Dediğimizi memnurluk**la** kabul ediyorum (Emre 1945, 355.)

Sabaha karşı büyük bir gürültü **ile** uyandı (Korkmaz 2003, 1072.)

ç) Neden

Bu sözleri söylemesi**yle** hepimizi üzmüştü (Demir 2004, 503.)

Telaş**la** görmedim, başışlayın (Demir 2004, 503.)

d) Zaman

Baharla gelen ucuzluk, geçici bir rahatlama sağlamıştı (Demir 2004, 504.)

Akşam**la** gelen çocuk sesleri (Ediskun 1993, 296.)

e) Ölçü

Pirinci kilo **ile** satarlar (Ediskun 1993, 296.)

Odunu çeki **ile**; kömürü kilo **ile**; sütü litre **ile**; altını kırıatla... satarlar (Emre 1945, 354.)

1.22. Ad + Yalın Durum + kadar**a) Derece, miktar, ölçü**

Ölüm bildiğimiz **kadar** korkunç bir şey değildi (Bozkurt 1995, 134.)

Avuç içi **kadar** bir odada kalıyor (Koç 1996, 230.)

b) Benzetme

Melek **kadar** güzel kız (Hengirmen 1998, 168.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Anne yuvası **kadar** sıcak bir mektepsiniz (Bilgegil 1982, 222.)

c) Yaklaşıklık

Bu iş için iki yüz **kadar** tuğla gerekir (Demir 2004, 497.)

Ayda dokuz yüz altmış lira **kadar** bir para geçiyor elimize (Bozkurt 1995, 134.)

ç) Denklik

Bir kardeşimi sevdiğim **kadar** öbür kardeşimi de severim (Emre 1945, 439.)

Bağcılıktan olduğu **kadar** arıcılıktan da anlıyor gibi (Banguoğlu 1990, 574.)

d) Sınırlandırma

Gücümün yettiği **kadar** çalışacağım (Gencan 1979, 440.)

Anladığı **kadar** yazsın (Emre 1945, 439.)

e) Aşırılık

O **kadar** çalıştım, yine olmadı (Demir 2004, 498.)

O **kadar** ki nefesimi tutsam, çatal, tabak seslerini bile duyabilirim (F. R. Atay, R, 58'den aktaran Korkmaz, 2003: 1073).

f) Karşılaştırma

İstedığınız **kadar** para (Ediskun 1993, 293.)⁴

Osman bir at **kadar** hızlı yürür (Banguoğlu 1990, 376.)

1.23. Ad + Yalın Durum + misali

a) Benzetme

Köyün köpekleri ejder **misali** saldırıyor (Safahat,132'den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 63).

Yolcuyum bir kuru yaprak **misali** (F. N. Çamlıbel, HD, 7'den aktaran Korkmaz, 2003: 1069).

⁴ Ediskun, bu örnekte bir fiilimsi ile bir varlık arasında miktarca kıyaslama ilgisi kurar.

1.24. Ad + Yalın Durum + münasebetle**a) Durum**

Sizinle hangi **münasebetle** tanışmıştık? (Korkmaz 2003, 1062.)

1.25. Ad + Yalın Durum + nispette**a) Ölçü**

Konusuna hâkim olduğu **nispette** (Korkmaz 2003, 1062.)

1.26. Ad + Yalın Durum + olarak**a) Durum**

İçki **olarak** neler var? (Koç 1996, 230.)

Soğuk yemek **olarak** bir şey kalmadı (Koç 1996, 230.)

3.1.27. Ad + Yalın Durum + sebebiyle⁵**a) Neden**

Size, yağmur **sebebiyle** gelemedik (Ediskun 1993, 298.)

Firarlar **sebebiyle**, Fırka karargâhının mevcudu 10 zabitle 43 nefere düşmüş, ne yapsınlar, Çine istikametinde çekilmişler (DSE, 100’den aktaran Sarraç, 1995: 146).

1.28. Ad + Yalın Durum + sıra**a) Birliktelik**

Naciye evden çıkınca minik Fino’su da ardı **sıra** koşmaya başladı (Korkmaz 2003, 1080.)

Çocuklarını da yanları **sıra** alıp yola koyuldular (Korkmaz 2003, 1080.)

b) Boyu, boyunca

Dere sıra gittik, tepe **sıra** geldik (Hacıeminoğlu 1992, 82.)

⁵ Ergin, “sebebiyle” ilgecini, “son çekim edatlarına yardımcı tabirler” başlığı altında ele almıştır.

Saatlerce yol **sıra** yürüdük (Hacıeminoğlu 1992, 82.)

c) Durum

Yumak açtık **sıra** dolaşiyor (Hacıeminoğlu 1992, 82.)

Baktık **sıra** kızcağızın yüzü kızarıyor (Hacıeminoğlu 1992, 82.)

1.29. Ad + Yalın Durum + takdirde

a) Koşul

Çalıştığı **takdirde** başarılı olur (Toparlı 1999, 434.)

O hadise ancak “gelişim” veya “oluşum” içinde ele alındığı **takdirde** anlaşılabilir veya değerlendirilebilir (KD, 64’ten aktaran Sarraç, 1995: 157).

1.30. Ad + Yalın Durum + tarzda

a) Durum

Değişik **tarzda** işlemek (Korkmaz 2003, 1062.)

Vedia bu arzuya cevap verecek **tarzda** kımıldadı (Bİ, 189’dan aktaran Sarraç, 1995: 159).

1.31. Ad+ Yalın Durum+ türlü

a) Durum

Bu söz zavallıyı bilsen ne **türlü** incitiyor (Safahat, 51’den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 39).

Kapanır **türlü** değil açtığımız kanlı delik (Güneş 1995, 231.)

1.32. Ad + Yalın Durum + üstü

a) Belirsizlik

a. a) Zamanda Belirsizlik

Çıkıp da va’z edecek öğle **üstü** halka (Safahat, 241’den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 106).

Bir akşam **üstü**, yaz çardağının altında çay içmişler (DSE, 189’dan aktaran Sarraç, 1995: 162).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1.33. Ad + Yalın Durum + üzere**a) Amaç- Neden**

Sana vermek **üzere** yüz milyon lira biriktirdim (Hengirmen 1998, 171.)

Haberi ilgili yerlere yetiştirmek **üzere** çıkıp gitti (Koç 1996, 237.)

b) Yaklaşıklık

Tan yeri ağarmak **üzere** idi (Gencan 1979, 407.)

Ümitler ümitsizliğe dönüşmek **üzere** (Demir 2004, 500.)

c) Bağlama

Daha önce anlaştığımız **üzere** bu sorunu hallettik (Hengirmen 1998, 171.)

Senin de belirttiğin **üzere** bu iş kolay değil (Demir 2004, 500.)

ç) Koşul

Yarın getirmek **üzere** bu kaseti alabilir miyim? (Demir 2004, 499.)

İstedğim gibi davranmak **üzere** serbest oldum (Seviye Talib, 115'ten aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 77).

1.34. Ad + Yalın Durum + üzre**a) Yönelme**

Bir dağ **üzre** çıkardılar (Güneş 1995, 246.)

Yağar halk **üzre** Hakk'ın rahmeti (Güneş 1995, 246.)

1.35. Ad + Yalın Durum + üzerine**a) İlgi**

Dostluk **üzerine** yapılan sohbetler pek hoşta gidiyordu (E. İşinsu, C, 80'den aktaran Korkmaz, 2003: 1066).

Türkiye'nin geleceği **üzerine** konuştuk (Güneş 1995, 227.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

b) Neden

Yağmurun şiddetlenmesi **üzerine** yola çıkmaktan vazgeçtik (Güneş 1995, 227.)

Paramızın tükenmesi **üzerine** alış verişi yarıda kestik (Güneş 1995, 227.)

1.36. Ad + Yalın Durum + veçhile**a) Durum**

İşi lâıyık **veçhile** yapmak (Korkmaz 2003, 1062.)

Hakikat budur, hiçbir **veçhile** içtinap edemeyeceğim korkunç hakikat! (DSE, 108'den aktaran Sarraç, 1995: 173).

1.37. Ad + Yalın Durum + yerinde**a) Benzetme**

Babası **yerinde** bir adamla evlenmiş gibi (Emre 1945, 351.)

1. TABLO “Ad + Yalın Durum + İlgeç” Yapısında İşlevler

Yer	Açıklama	Belirtme	Yerine geçme	Varsayma,	Zaman-tezlik	Tahmin
<i>arasında</i>	<i>diye</i>	<i>diye</i>	<i>diye</i>	<i>diye</i>	<i>gibi</i>	<i>gibi</i>
Taşlama, kinaye	Ant	Aynılık	Yerde belirsizlik	Uygunluk	Vasıtaraç	Karşılık
<i>gibi</i>	<i>için</i>	<i>gibi</i>	<i>dolayları</i>	<i>için</i>	<i>ile</i>	<i>için</i>
Denklik	Aşırılık	Yönelme	Zaman	Boyuna, boyunca	Birliktelik	Bağlama
<i>kadar</i>	<i>kadar</i>	<i>üzere</i>	<i>ile</i>	<i>sıra</i>	<i>ile</i>	<i>gibi</i>
					<i>sıra</i>	<i>üzere</i>
Sınırlanma	Zamanda sınırlanma	Koşul	Zamanda belirsizlik	Derece, miktar ölçü	Karşılaştırma	Amaç-neden
<i>cihetten</i>	<i>evvel</i>	<i>takdirde</i>	<i>üstü</i>	<i>derece</i>	<i>arasında</i>	<i>diye</i>
<i>kadar</i>	<i>için</i>	<i>üzere</i>	<i>dolayları</i>	<i>denli</i>	<i>gibi</i>	<i>için</i>
	<i>n</i>			<i>kadar</i>	<i>kadar</i>	<i>üzere</i>
	Yaklaşıkl	İlgi	Neden	Benzetm	Durum	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

	ık			e		
	<i>kadar</i>	<i>hakkında</i>	<i>dolayısıyla</i>	<i>cins</i>	<i>münasebetl</i>	
	<i>üzere</i>	<i>üzerine</i>	<i>hasebiyle</i>	<i>cinsten</i>	<i>veçhile</i>	
	<i>gibi</i>	<i>için</i>	<i>sebebiyle</i>	<i>çeşit</i>	<i>tarzda</i>	
			<i>cihetle</i>	<i>gibi</i>	<i>olarak</i>	
			<i>üzerine</i>	<i>kadar</i>	<i>içinde</i>	
			<i>ile</i>	<i>misali</i>	<i>türlü</i>	
				<i>yerinde</i>	<i>gibi</i>	
					<i>sıra</i>	

2. Ad + Yönelme Durumu + İlgeç

2.1. Ad + Yönelme Durumu + ait

a) İlgi

Size **ait** bir şey yok (Koç 1996, 231.)

Bana **ait** bir paket (Koç 1996, 231.)

2.2. Ad + Yönelme Durumu + bakarak

a) Karşılaştırma

Eskiye **bakarak** (Banguoğlu 1990, 387.)

Önceki başvurulara **bakarak** bunlar daha iyi görünüyor (Ö. Seyfettin, EB, 81'den aktaran Korkmaz, 2003: 1063).

2.3. Ad + Yönelme Durumu + bedel

a) Karşılık

Senin oraya gitmene **bedel** o da yarın buraya gelecek (Boz 2007, 106.)

2.4. Ad + Yönelme Durumu + benzer

a) Benzetme

Buna **benzer** olaylarda soğukkanlı olmak gerek (Toparlı 1999, 433.)

Bir hayli zamandır kapı önünde beklemişe **benzer**, ikincikli duruşundan anladı (A, 160'dan aktaran Sarraç, 1995: 50).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.5. Ad + Yönelme Durumu + bile

a) Şaşırma

İyileşmiş, okula **bile** gitmiş (Koç 1996, 231.)

Onun böyle olacağını aklıma **bile** gelmezdi (Koç 1996, 231.)

2.6. Ad + Yönelme Durumu + binaen

a) Neden

Mumaileyh, rahatsızlığına **binaen** “rahatsızlığı yüzünden” son günlerde ikamet eylediği Salacak’taki bir akrabasından evine dönmekte idi (A. İlhan, DSE, 383’ten aktaran Korkmaz, 2003: 1078).

2.7. Ad + Yönelme Durumu + ça⁶

a) Sınırlandırma

a. a) Zamanda Sınırlandırma

“O zamana **ça** ahlına düştü, dedi ki” (Buran 1995:44’ten aktaran Boz, 2007: 101).

2.8. Ad + Yönelme Durumu + dair

a) İlgi

Türk edebiyatının temel sorunlarına **dair** bir yazı okudum (Koç 1996, 231.)

İstikbalime **dair** içimden fena işaretler almaya başladım (Safa 2004:72’den aktaran Boz, 2007: 105).

2.9. Ad + Yönelme Durumu + değgin

a) İlgi

Farsçaya geçmiş Türkçe sözcüklere **değgin** bir araştırmam var (Koç 1996, 231.)

⁶ Korkmaz, {ÇA}’yı bir ilgeç değil, eşitlik yapan biçimbirim olarak kabul eder.

Türk toplum yapısına **değgin** görüşlerinize katılmıyorum
(Koç 1996, 231.)

2.10. Ad + Yönelme Durumu + değin

a) Sınırlandırma

a. a) Zamanda Sınırlandırma

Ben dönünceye **değgin** buradan ayrılma (Koç 1996, 231.)
Sabaha **değgin** çalıştı (Bozkurt 1995, 136.)

a. b) Yerde Sınırlandırma

Gece karanlığında deniz kıyısına **değgin** yürüdük (Koç 1996,
231.)

Ertuğrul ile İstanbul’**a değin** sohbet ettik (Boz 2007, 100.)

2.11. Ad + Yönelme Durumu + dek

a) Sınırlandırma

a. a) Zamanda Sınırlandırma

Akşama **dek** kitap okudu (Bozkurt 1995, 136.)

Kimşenin çırası tana **dek** yanmaz (Emre 1945, 346.)

a. b) Yerde Sınırlandırma

Çarşıya **dek** susmak bilmedi (Boz 2007, 100.)

Dağın doruğuna **dek** çıktılar (Koç 1996, 231.)

2.12. Ad + Yönelme Durumu + doğru

a) Belirsizlik

a. a) Zamanda Belirsizlik

Akşama **doğru** burada olurmuş (Demir 2004, 500.)

İnsan altmışına **doğru** ihtiyarladığımı anlar (Ediskun 1993,
290.)

a. b) Yerde Belirsizlik

Koca kunduralarını sürükleye sürükleye ahıra **doğru**
yürümüştü (Boz, 2007: 103.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Her akşam başa **doğru** yürürdük (Emre 1945, 345.)

2.13. Ad + Yönelme Durumu + göre

a) Görelilik

Şimdi artık her şey Murat'ın hayallerine **göre** biçimleniyordu (Buğra 1997:6'dan aktaran Boz, 2007: 105).

Öğrendiğime **göre** senin annen doktormuş (Hengirmen 1998, 170.)

b) Sonuç

Kabul ettiğimize bir **göre** bir kontrat yapalım (Banguoğlu 1990, 584.)

Bu kalabalığa **göre** bu balkon yıkılır (Ediskun 1993, 290.)

c) Karşılaştırma

Halile **göre** Gizem daha çalışkan öğrenci (Hengirmen 1998, 170.)

Buna **göre** öteki daha iyi (Güneş 1995, 248.)

ç) Uygunluk

Tam size **göre** bir iş buldum (Demir 2004, 506.)

Alacağınız emre **göre** hareket edeceksiniz (Koç 1996, 232.)

d) Sınırlandırma

Allah dağına **göre** kar verir (Demir 2004, 506.)

Ayağını yorganına **göre** uzat (Demir 2004, 506.)

2.14. Ad + Yönelme Durumu + ilişkin

a) İlgî

Seçimlere **ilişkin** bir haber var mı? (Ö. Seyfettin, EB, 81'den aktaran Korkmaz, 2003: 1063).

Yazarın özgeçmişine **ilişkin** malzeme pek dağınıktı (A. İlhan, DSE, 152'den aktaran Korkmaz, 2003: 1066).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.15. Ad + Yönelme Durumu + kadar**a) Sınırlandırma****a. a) Zamanda Sınırlandırma**

Hava açıncaya **kadar** yola çıkmalıyız (Banguoğlu 1990, 435.) Ona haber gönderip yetişmesi sağlanıncaya **kadar** en aşağı bir aya ihtiyaç vardır (Kısakürek 1998:23’ten aktaran Boz, 2007: 102).

a. b) Yerde Sınırlandırma

Buradan Kızılay’a **kadar** gideceksiniz (Bilgegil 1982, 222.)

Bodrum’dan Antalya’ya **kadar** her yeri gezdim (Hengirmen 1998, 168.)

b) Derece, miktar, ölçü

Yurt için, son nefesimize **kadar** çarpışacağız (Dizdaroğlu 1976,133.)

Doyunca, tıksırınca, patlayıncaya **kadar** yiyin (Banguoğlu 1990, 579.)

2.16. Ad + Yönelme Durumu + kala**a) Zaman**

Ona **beş kala** geleceksin (Toparlı 1999, 433.)

2.17. Ad + Yönelme Durumu + kalırsa**a) Görelilik**

Bana **kalırsa** sen yanılıyorsun (Koç 1996, 232.)

Bana **kalırsa**, bu durumda yalnızca beklerim (Koç 1996, 232.)

2.18. Ad + Yönelme Durumu + karşı**a) Belirsizlik****a.a) Zamanda Belirsizlik**

Misafirler akşama **karşı** gelmişlerdi (Emre 1945, 345.) İlk sevgilisini leylek yutmuş dişi kurbağanın sabaha **karşı** okuduğu mersiye de hüznüldür (Buğra 1997:212’den aktaran Boz, 2007: 104).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

b) Yönelme

Karagümrük takımına **karşı** oynayacaklarmış (Ediskun 1993, 291.)

Hakikat, yalana **karşı** mücadeleye beni memur ediyor (Safa 2004:50'den aktaran Boz, 2007: 101).

c) Karşılık

Bu söze ve bu harekete **karşı** hiç sesimizi çıkaramadık (Ediskun 1993, 291.)

Fikrimize **karşı** ileri sürülen görüşler (Emre 1945, 345.)

2.19. Ad + Yönelme Durumu + karşılık**a) Karşılık**

Ve, buna **karşılık**, o ünlü yazarların, hiç değilse Albatros cephesi, iç içe yaşadıkları bu insanlarla zerre kadar ilgilenmiyorlardı (T. Buğra, DEPS, 86'den aktaran Korkmaz, 2003: 1078).

b) Karşıtlık

Lakin Karabacak'ın ikisi kız dördü erkek altı çocuğuna **karşılık** kırk dönüm tarlası vardı (Tahir 1992:282den aktaran Boz, 2007: 107).

Yaramaz olmasına **karşılık**, çalışkan bir çocuk (Güneş 1995, 243.)

2.20. Ad + Yönelme Durumu + karşın**a) Karşıtlık**

Çok zengin olmasına **karşın** yoksul hayatı yaşıyor (Koç 1996, 232.)

Kenti iyi bilmesine **karşın** yolu şaşırıldı (Bozkurt 1995, 135.)

2.21. Ad + Yönelme Durumu + mahsus**a) İlgi**

Kendine **mahsus** davranışlarıyla herkesi bıktırdı (Toparlı 1999, 433.)

Bir nevi yükü üzerinden atmış olanlara **mahsus** bir hafiflik içinde (Güneş 1995, 249.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.22 Ad + Yönelme Durumu + mukabil

a) Karşılık

O yapacağını yapmış buna **mukabil** sen ihtiyatlı olmalısın (Boz 2007, 107.)

Buna **mukabil** fetihten sonrakiler için İstanbul bütün imparatorluğun ve müslüman dünyasının gururu idi (A. H. Tanpınar, BŞ, 180’den aktaran Korkmaz, 2003: 1079).

2.23. Ad + Yönelme Durumu + nazaran

a) Karşılaştırma

Memleketin durumu, düne **nazaran** daha iyidir (Hacıeminoğlu 1992, 66.)

Belki dünya hayatı ahirete **nazaran** bir uykudur (Ayvazoğlu 1982:93’ten aktaran Boz, 2007: 106).

b) Görelilik

Bana **nazaran** akıl ve bilgiden değerli servet yoktur (Hacıeminoğlu 1992, 66.)

2.24. Ad + Yönelme Durumu + nispetle

a) Karşılaştırma

Fakat bu sanat asıl ilham kaynağını Romanesk ve Gotik sanata **nispetle** tabiattan, yani dağlardan, göklerden, bitkilerden ve insan vücudundan alıyordu (Ayvazoğlu 1982:72’den aktaran Boz, 2007: 107).

2.25. Ad + Yönelme Durumu + oranla

a) Uygunluk

Yaşımıza ve boyumuza **oranla** kilomuz fazla sayılmaz (Korkmaz 2003, 1075.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.26. Ad + Yönelme Durumu + rağmen**a) Karşıtlık**

Çok üşümesine **rağmen** sırtına bir şey giymiyor (Koç 1996, 232.)

Murad, işte bu korkunç bekçiye **rağmen** o çiçeği koparttı (Buğra 1997:19'dan aktaran Boz, 2007: 106).

2.27. Ad + Yönelme Durumu + yakın**a) Belirsizlik****a. a) Zamanda Belirsizlik**

Sabaha **yakın** bir yerde kaza geçirmişler (Buran 1995:44-45'ten aktaran Boz, 2007: 104).

İkindiye **yakın** medresenin kapısına bir lando dayandı (Tahir 1992:391'den aktaran Boz, 2007: 104).

a. b) Yerde Belirsizlik

Şehre **yakın** bir yerde kaza geçirmişler (Buran 1999, 272.)

2.28. Ad + Yönelme Durumu + taraf⁷

bize **taraf** (Ergin 2003, 369.)

⁷ İlgili örnekte işlev tespiti yapılamamıştır.

2.Tablo “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” Yapısında İşlevler

Benzetme	Şaşıрма	Neden	Sonuç	Derece, miktar, ölçü	Yön	Yönelme
<i>benzer</i>	<i>bile</i>	<i>binaen</i>	<i>göre</i>	<i>kadar</i>	<i>taraf</i>	<i>karşı</i>
Zaman	Sınırlandırma	Uygunluk	Yerde belirsizlik	Karşıtlık	Görelilik	Karşılaştırma
<i>kala</i>	<i>göre</i>	<i>göre</i>	<i>yakın</i>	<i>rağmen</i>	<i>kalırsa</i>	<i>nispetle</i>
		<i>oranla</i>	<i>doğru</i>	<i>karşın</i>	<i>göre</i>	<i>nazaran</i>
				<i>karşılık</i>	<i>nazaran</i>	<i>bakarak</i>
	Yerde sınırlandırma	Zamanda belirsizlik	Zamanda sınırlandırma	Karşıtlık	İlgi	
	<i>kadar</i>	<i>yakın</i>	<i>değın</i>	<i>mukabil</i>	<i>mahsus</i>	
	<i>dek</i>	<i>doğru</i>	<i>dek</i>	<i>karşılık</i>	<i>ilişkin</i>	
	<i>değın</i>	<i>karşı</i>	<i>kadar</i>	<i>karşı</i>	<i>değgin</i>	
			<i>ça</i>	<i>bedel</i>	<i>dair</i>	
					<i>ait</i>	

3. Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç

3.1. Ad + Ayrılma Durumu + artık

a) Fazla

Bundan artık can sağlığı (Toparlı 1999, 434.)

3.2. Ad + Ayrılma Durumu + aşağı

a) Yön

Tepeden aşağı inen yol oldukça diktir (GY- GH, 115'den aktaran Korkmaz, 2003: 1065).

Sokaktan aşağı yürüdü (Bozkurt 1995, 135.)

b) Derece, miktar, ölçü

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

Cimrilikte sen de **ondan aşağı** kalmazsın (Koç 1996, 232.)
Okulu **baştan aşağı** temizledi (Toparlı 1999, 434.)

3.3. Ad + Ayrılma Durumu + ayrı

a) Başkalık, farklılık

Bunlar birbirinden **ayrı** iki olay (Toparlı 1999, 434.)

3.4. Ad + Ayrılma Durumu + başka

a) Belirtme

Köşedeki masada oturan ihtiyardan **başka** içeride kimse yoktu (Demir 2004, 505.)

Sizden **başka** kimse gelmesin (Ediskun 1993, 288.)

b) Bağlama

Herif, soyguncuların başı olduktan **başka**, Tebriz tüccarlarına başbezirgân olacak madrabaz (K. Tahir, DA, 76'dan aktaran Korkmaz, 2003: 1081).

3.5. Ad + Ayrılma Durumu + başlayarak

a) Başlangıç

Savaşın ilk gününden **başlayarak** kesin bir üstünlük kurduk (Koç 1996, 233.)

Yarıdan **başlayarak** zayıflama rejimi uygulayacakmış (Korkmaz 2003, 1081.)

3.6. Ad + Ayrılma Durumu + beri

a) Süre

Memlekete döndüğümden **beri** bu işle uğraşırım (Banguoğlu 1990, 579.)

İki aydan **beri** kitabın son bölümünü yazmağa çalışıyoruz (Emre 1945, 337.)

3.7. Ad + Ayrılma Durumu + bile

a) Aşırılık

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Pehlivanlardan **bile** güçlüdür (Gökşen 1974, 976.)

İzmir’e gideceğini **benden bile** gizledi (Koç 1996, 233.)

3.3.8. Ad + Ayrılma Durumu + böyle

a) Başlangıç

Artık seninle **bundan böyle** her şeyi açıktan açığa tartışabiliriz (Korkmaz 2003, 1065.)

Bundan böyle seninle konuşmayacağım (Toparlı 1999, 434.)

3.9. Ad + Ayrılma Durumu + bu yana

a) Süre

10 Temmuzdan **bu yana** grev üstüne grev tazeleyen işçileri ariz amik inceleyip rapor edecek (A. İlhan, DSE, 129’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1081).

3.10. Ad + Ayrılma Durumu + çok

a) Karşılaştırma

Gelirinden **çok** gideri var (Buran 1999, 275.)

Seninkinden **çok** kârlı (Gökşen 1974, 976.)

3.11. Ad + Ayrılma Durumu + daha

a) Üstünlük

Bundan daha güzeli olmaz (Buran 1999, 275.)

Benden daha güçlü (Gökşen 1974, 976.)

3.12. Ad + Ayrılma Durumu + dışarı

a) Yönelme

Öyle bir kış oldu ki kimse kapıdan **dışarı** çıkamadı (Demir 2004, 494.)

Pencereden dışarı baktı (Hengirmen 1998, 172.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

3.13. Ad + Ayrılma Durumu + dolayı

a) Neden

Şekercilik, dokumacılık, kâğıtçılık... gibi endüstri kollarının ilerlemiş bulunmasından **dolayı** memleketin ticaret dengesi sağlanabilmiştir (Emre, 1945: 338).

Nihal Bey'in Türk tarihine vukuf derecesini bilmemenizden **dolayı** böyle konuşmakta mazursunuz (Bilgegil 1982, 223.)

b) İlgi

Sizden **dolayı** bazı şeyler sordu (TDG, 601'den aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 38).

3.14. Ad + Ayrılma Durumu + evvel

a) Sıra, derece

Müdür olmazdan **evvel** böyle konuşmuyordu (Banguoğlu 1990, 436.)

Yatmadan **evvel** ışıkları söndür (Güneş 1995, 241.)

b) Sınırlandırma

b. a) Zamanda Sınırlandırma

Saat sekizden **evvel** gelmezler (Güneş 1995, 241.)

Bayramdan **evvel** gelemezler (Güneş 1995, 241.)

c) Süre

Bir haftadan **evvel** yetişmez (Güneş 1995, 241.)

3.15. Ad + Ayrılma Durumu + gayri

a) Belirtme

Bana yardım eli uzatacak sende **gayri** kimsem yok (Korkmaz 2003, 1070.)

Attan **gayri** bütün hayvanlar (Gökşen 1974, 976.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

3.16. Ad + Ayrılma Durumu + geri**a) Zorunluluk**

Çocuklar, bu işler **bundan geri** size düşer (Toparlı 1999, 434.)

Umuttur ki, **bundan geri** yitirmeye! (DA, 108’den aktaran Sarraç, 1995: 90).

3.17. Ad + Ayrılma Durumu + ibaret**a) Sınırlandırma**

Bu iş, yalnızca **bundan ibaret** değil (Toparlı 1999, 434.)

Köy bir onlardan **ibaret** değil ya? (FİG, 295’ten aktaran Sarraç, 1995: 106).

3.18. Ad + Ayrılma Durumu + içeri**a) Yönelme**

Araba durakladı, girdik **handan içeri** (F. N. Çamlıbel’den aktaran Ediskun, 1993: 289).

Yolum vardır bu erkândan **içeri** (Yunus’tan aktaran Ediskun, 1993: 289).

b) Aşırılık

Bir ben vardır, **benden içeri** (Gökşen 1974, 976.)

Severim ben seni **candan içeri** (Ediskun, 1993, 289.)

3.19. Ad + Ayrılma Durumu + itibaren**a) Başlangıç**

Pazartesiden **itibaren** işi daha sıkı tutacağım (Koç 1996, 233.)

Bugünden **itibaren** çalışmalarına hız verdi (Toparlı 1999, 434.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

3.20. Ad + Ayrılma Durumu + önce

a) Sınırlandırma

a. a) Zamanda Sınırlandırma

Bir konuda yazı yazmadan önce iyi bir araştırma yapmak gerekir (Koç 1996, 234.)

İşe girişmeden önce amcama danıştım (Banguoğlu 1990, 436.)

b) Sıra, derece

Ben ondan önce geldim (Ediskun 1993, 289.)

Bu yol üzerinde Ankara'dan önce Bolu vardır (Demir 2004, 501.)

3.21. Ad + Ayrılma Durumu + öte

a) Uzaklık

Bizden öte gitsin de nere giderse gitsin (Bozkurt 1995, 135.)

Ankara'dan öte gitme (Gökşen 1974, 976.)

b) Aşırılık

Sevimliden öte bir şeydi (Türkçe Sözlük'ten aktaran Koç 1996, 233.)

Bu, kızgınlıktan öte, nefret gibi, kin gibi bir şeydi (Koç 1996, 233.)

c) Sınırlandırma

c. a) Yerde Sınırlandırma

İzmir'den öte yağmur yok (Ediskun 1993, 289.)

Bundan öte yol çıkmaz ki gidesin (Korkmaz 2003, 1065.)

3.22. Ad + Ayrılma Durumu + ötürü

a) Neden

Duygularını söylememesinden ötürü üzgündü (Bilgegil 1982, 223.)

Dün bizim çocuk rahatsızlanmıştı, bundan ötürü geledim (Emre 1945, 338.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

3.23. Ad + Ayrılma Durumu + özge**a) Belirtme**

Birdir Allah **andan özge** Tanrı yok (Mevlid’ten aktaran Bilgegil, 1982: 226).

Bunda dövüşmekten **özge** müşavere olur mu? (TT-1, 280-281’den aktaran Sarraç, 1995: 145).

3.24. Ad + Ayrılma Durumu + sonra**a) Sınırlandırma****a. a) Zamanda Sınırlandırma**

İstanbul’a son gidişinden **sonra** kendisinden haber alamadım (Emre 1945, 337.)

Toplantıdan **sonra** sinemaya gidelim (Hengirmen 1998, 172.)

b) Sıra, derece

Validen **sonra** bir ilin en önemli kişisi belediye başkanıdır (Koç 1996, 233.)

Sağlık olmadıktan **sonra** her şey boş (Banguoğlu 1990, 580.)

c) Durum

Parasını sen verdikten **sonra** (verince) ne diyebilir (Banguoğlu 1990, 436.)

3.25. Ad + Ayrılma Durumu + tarafa**a) İlgi**

Bazı insanlar dostluktan **tarafa** oldukça zayıftır (Korkmaz 2003, 1080.)

Paradan **tarafa** hiç sıkıntısı yok (Ediskun 1993, 289.)

b) Bağlılık

Sizden **tarafa** çıkmam (Gökşen 1974, 976.)

Zekai’nin Galatasaray’dan **tarafa** olduğu her halinden belliydi (Demir 2004, 502.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

c) Yön

Çocuk atına bindi, camiden **tarafa** yürüdü (Buran 1999, 275.)

Başını bir benden **tarafa**, bir ondan **tarafa** çeviriyordu (Gökşen 1974, 976.)

3.26. Ad + Ayrılma Durumu + yana**a) Bağlılık**

Benden **yana** mısın, domuzdan **yana** mısın? (Hacıeminoğlu 1992, 109.)

Bu takım**dan yana** olduğunu belli ettim (Ediskun 1993, 289.)

b) İlgî

Benden **yana** bir tasanız olmasın (Koç 1996, 234.)

Ne bulduysa kaybetti gönül aşktan **yana** (Güneş 1995, 247.)

c) Yön

Denizden **yana** oturalım (Ediskun 1993, 289.)

Çadırın ağzını denizden **yana** çevirelim (Demir 2004, 502.)

3.27. Ad + Ayrılma Durumu + uzak**a) Yön**

Sözüm meclisten **uzak** (Toparlı 1999, 434.)

3.28. Ad + Ayrılma Durumu + yukarı**a) Yön**

Köyden **yukarı** yürüdü (Bozkurt 1995, 135.)

b) Sınır, derece

Kudretin yetse eğer on yedisinden **yukarı** (Hacıeminoğlu 1992, 111.)

Çizmeden **yukarı** çıkma (Toparlı 1999, 434.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

3.29. Ad + Ayrılma Durumu + ziyade**a) Belirtme**

Paradan **ziyade** teselliye ihtiyacı vardı (Toparlı 1999, 434.)
Yarı yoldan **ziyade** yerden uzak,

Yarı yoldan **ziyade** maha yakın (A. Haşim'den aktaran Güneş, 1995: 239).

3. TABLO “Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç” Yapısında İşlevler**4. Ad + İlgi Durumu + İlgeç**

Başka k, farklılık	Zorunluluk	Fazla	Uzaklık	Bağlama	Sınırlandırma	Durum
<i>ayrı</i>	<i>geri</i>	<i>artık</i>	<i>öte</i>	<i>başka</i>	<i>ibaret</i>	<i>sonra</i>
Derece, miktar, ölçü	Sınır, derece	Üstün lük	Karşılaştırma	Yerde sınırlandırma	Sıra, derece	Yönelme
<i>aşağı</i>	<i>yukarı</i>	<i>daha</i>	<i>çok</i>	<i>öte</i>	<i>evvel</i>	<i>dışarı</i>
					<i>sonra</i>	<i>içeri</i>
Neden	Bağlılık	Yönelme	Aşırılık	Süre	Zamanda sınırlandırma	Başlangıç
<i>dolayı</i>	<i>taraf</i>	<i>dışarı</i>	<i>bile</i>	<i>beri</i>	<i>evvel</i>	<i>başlayarak</i>
<i>ötürü</i>	<i>yana</i>	<i>içeri</i>	<i>içeri</i>	<i>bu yana</i>	<i>önce</i>	<i>itibaren</i>
				<i>evvel</i>	<i>sonra</i>	<i>böyle</i>
			Belirtme	Yön		
			<i>başka</i>	<i>aşağı</i>		
			<i>gayri</i>	<i>yukarı</i>		
			<i>özge</i>	<i>yana</i>		
			<i>ziyade</i>	<i>taraf</i>		
				<i>uzak</i>		

4.1. Ad + İlgi Durumu + gibi**a) Benzetme**

Bizim **gibi** yaşlı insanlar sağlığına dikkat etmelidir (Hengirmen 1998, 173.)

Babam **gibi** davranmamı beklemeyin (Koç 1996, 234.)

b) Üstünlük

Senin **gibi** iyi bir adam görmedim (Hengirmen 1998, 167.)
Onun **gibi** dürüst birini bulmak çok zor (Hengirmen 1998, 173.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

c) Şaşırma

Senin gibi birisinden bunu beklemezdim (Demir 2004, 493.)
Onun gibi geveze birine rastlamadım (Güneş 1995, 117.)

ç) Karşılaştırma

Bu ağaç da onun gibi yaşlı mı? (Demir 2004, 493.)

4.2. Ad + İlgi Durumu + için**a) İlgi**

Bu yemeği sizin için yaptım (Hengirmen 1998, 173.)

Benim için bunu yapmanı istiyorum (Demir 2004, 493.)

b) Görelilik

Bu palto senin için büyük değil mi? (Bolulu 1990, 10.)

Benim için yılbaşını evde geçirmekle bir yere gitmek arasında önemli bir fark yok (Koç 1996, 241.)

c) Neden

Bunun için çalışmayı bıraktı (Bozkurt 1995, 135.)

ç) Derece, miktar, ölçü

Bu şapka senin için büyük (Koç 1996, 241.)

Bu kira bizim için çok fazla (Koç 1996, 241.)

4.3. Ad + İlgi Durumu + ile**a) Birliktelik**

Senin ile ölüme bile gitmeye razıyım (Toparlı 1999, 433.)
Benimle ava gelen var mı? (Buran 1999, 275.)

b) Vasıta, araç

Bununla mı gideceğiz onca yolu? (Demir 2004, 493.)

Onunla yazmasan da şununla yazsan daha iyi olur (Demir 2004, 493.)

c) Durum

Kimse onun ile yarışamaz (Güneş 1995, 117.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

4.4. Ad + İlgi Durumu + kadar**a) Derece, miktar, ölçü**

Sizin **kadar** bir çocuk getirdi bunları (Demir 2004, 497.)

Siz benim **kadar** yorulmadınız (Güneş 1995, 117.)

b) Üstünlük

168.) **Senin kadar** güzel bir kadın görmedim (Hengirmen 1998,

173.) **Onun kadar** bilgili bir insan görmedim (Hengirmen 1998,

c) Şaşıрма

Senin kadar dağınık birini görmedim (Koç 1996, 234.)

Senin kadar vefasız görmedim (Toparlı 1999, 433.)

4.5. Ad + İlgi Durumu + yanı sıra**a) Birliktelik**

Hani bunların **yanı sıra** günün politika polemiklerinin başlıca konusunu teşkil eden bir sürü hayatî memleket meseleleri vardı (Y. K. Karaosmanoğlu, Y, 231'den aktaran Korkmaz, 2003: 1072).

4. Tablo “Ad + İlgi Durumu + İlgeç” Yapısındaki İşlevler

Benzetme	Karşılaştırma	İlgi	Görelilik	Neden
<i>gibi</i>	<i>gibi</i>	<i>için</i>	<i>için</i>	<i>için</i>
Derece, miktar, ölçü	Birliktelik	Üstünlük	Şaşıрма	Vasıta, araç
<i>kadar</i>	<i>ile</i>	<i>kadar</i>	<i>gibi</i>	<i>ile</i>
<i>için</i>	<i>yanı sıra</i>	<i>gibi</i>	<i>kadar</i>	

5. Ad + Belirtme Durumu + İlgeç**5.1. Ad + Belirtme Durumu + aşkın****a) Derece, miktar****Turkish Studies**

Selanik'te otuzu **aşkın** Musevî okulunun yarısında ders okutuyor, gençliğinde gezmedik yer bırakmamış (A. H. Tanpınar, SAE, 217'den aktaran Korkmaz, 2003: 1074).

Yüzü **aşkın** gösterici, polisle çatışmaya girişti (Güneş 1995, 233.)

5.2. Ad + Belirtme Durumu + değil

Evi **değil** arabayı sattı (Demir 2004, 505.)

Öğretmeni **değil**, çocuğunu görmedim (Ediskun 1993, 287.)

5.3. Ad + Belirtme Durumu + geçe

a) Zaman

Son vapur on ikiyi **yirmi geçe** (Hacıeminoğlu 1992, 40.)

Saat onu **beş geçe** gelecekler (Toparlı 1999, 433.)

5. Tablo “Ad + Belirtme Durumu + İlgeç” Yapısında İşlevler

Derece, miktar	Zaman	
<i>aşkın</i>	<i>geçe</i>	<i>değil</i>

6. Ad + Vasıta Durumu + İlgeç

6.1. Ad + Vasıta Durumu + beraber

a) Birliktelik

Benimle **beraber** yemek yer misin? (Toparlı 1999, 434.)

Neclâ da onunla **beraber** yürüdü (Yal. 230'dan aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 14).

b) Bağlama

Hatta ikinci olmakla **beraber**, küskünlüklere kavgalara rağmen (Aşk-ı Memnu, 53'ten aktaran Hacıeminoğlu, 1992: 14).

Çeşitli Türk boyları farklı ağızlara sahip olmakla **beraber**, Kaşgar ağzına dayanan ortak yazı dilini kullanıyorlardı (A. B. Ercilasun, DB, 119'dan aktaran Korkmaz, 2003: 1071).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

c) Karşıtlık

Ona bir şans tanımakla **beraber** başarıdaki güçlükleri de sıralıyordu (Korkmaz 2003, 1071.)

O, zeki olmakla **beraber** tembel bir çocuktur (Güneş 1995, 220.)

6.2. Ad + Vasıta Durumu + birlikte**a) Birliktelik**

Bilindiği gibi ilk şiirler asırlarca, hatta çağlarca, musiki aletlerinden çıkan seslerle **birlikte** söylenmiştir (N. S. Banarlı, TS, 7’den aktaran Korkmaz, 2003: 1070).

Hedefimle araya uzaklık koyarak kalabalıklarla **birlikte** kapıdan çıktım(Orhan Pamuk’tan aktaran Güneş, 1995: 221).

b) Durum

Kocaman adam bu itişle **birlikte** kendini yere attı (O. Atay, TO, 194’ten aktaran Korkmaz, 2003: 1071).

c) Bağlama

Telgraf çekmekle **birlikte** mektup da yazmış (Toparlı 1999, 574.)

Gezip eğlenmekle **birlikte** görevini de ihmal etmiyor (Koç 1996, 236.)

ç) Karşıtlık

Onu çok sevmekle **birlikte** hatalarını da görüyor (Koç 1996, 236.)

Mektubunuz karışık olmakla **birlikte**, ruhunuzun aynasıdır (O. Atay, TO, 66’dan aktaran Korkmaz, 2003: 1071).

6.Tablo “Ad +Vasıta Durumu + İlgeç” Yapısında İlgeçler

Birliktelik	Bağlama	Karşıtlık	Durum
<i>beraber</i>	<i>beraber</i>	<i>beraber</i>	<i>birlikte</i>
<i>birlikte</i>	<i>birlikte</i>	<i>birlikte</i>	

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Türkiye Türkçesinde, “Ad + Durum Biçimbirimi + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinin yapı ve işlevlerini şöyle özetleyebiliriz.

1. “Ad + Yalın Durum + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; arasında, cihetle, cihetten, cins, cinsten, çeşit, denli, derece, diye, dolayısıyla, dolayları, evvel, gibi, hakkında, hasebiyle, için, içinde, ile, kadar, misali, münasebetle, nispette, sebebiyle, sıra, takdirde, tarzda, türlü, üstü, üzre, üzere, üzerine, veçhile, yerinde vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; yer, karşılaştırma, neden, sınırlandırma, benzetme, derece, miktar, ölçü, amaç-neden, açıklama, belirtme, yerine geçme, varsayma, yerde belirsizlik, zamanda belirsizlik, zamanda sınırlandırma, aynılık, bağlama, durum, tahmin, taşlama, yaklaşıklık, zaman- tezlik, neden, ant, ilgi, karşılık, uygunluk, birliktelik, vasıta-araç, zaman, denklik, aşırılık, boyu-boyunca, koşul, zamanda belirsizlik, yönelme, vs. işlevleri tespit edilmiştir.

Türk dili araştırmacıları “Ad + Yalın Durum + İlgeç” yapısı için farklı adlandırmalarda bulunmuşlardır. Ergin, “Kullanışlarına Göre Son Çekim Edatları” bahsinde , “Öteki isimlerin yalın, zamirlerin genitif veya akuzatif halleri ile birleşenler” başlığı altında “ile, için, gibi, kadar, birle, bigi, tek” ilgeçleri için, “Bunlar isimlerle eskiden beri eksiz olarak birleşirler” demiştir (Ergin 2003, 367.) Ergin, yalın hal ile birleşenler grubuna ise “ara, üzre, üzere, içre, sıra, diye” ilgeçlerini örnek olarak göstermiştir. Banguoğlu, “Kim Hali İsteyen Takılar” başlığı altında konuyu ele almıştır (Banguoğlu 1990,387.) Biz burada ilgeç öbeklerinin aldığı durum biçimbirimlerini göz önünde bulundurarak “Ad + Yalın Durum + İlgeç” şeklinde bir adlandırmayı uygun gördük. Bunun yanında adın çokluk ve iyelik ekleriyle genişletilmiş biçimlerinin de yalın durum olarak kabul edilmesinden yola çıkarak bazı Türk dili araştırmacılarının ayrı başlık altında vermiş olduğu yapıları da yalın durum içerisinde değerlendirip kaynaklardan da bu görüşe uygun örnekleri aldık.

“Ad + Yalın Durum + İlgeç” yapısıyla kurulan bazı ilgeç öbeklerinin yapı ve işlevleri üzerinde tartışma yapılabilir. Bu bağlamda; “cihetle, cihetten, cinsten, çeşit, denli, derece, münasebetle, tarzda ve türlü” adlarıyla kurulan öbeklerin ilgeç öbeği mi yoksa sıfat öbeği mi olduğu; Demir, Ediskun, Gencan ve Sarraç’ın kabul ettiği “Ad + Yalın Durum + değil” yapısının bir öbek oluşturup oluşturmadığı; Öner ve Sarraç’ın “Ad + Yalın Durum + gibi” yapısına örnek olarak verdikleri karşılaştırma işlevi; Toparlı’nın “Ad + Yalın Durum + hakkında” yapısının ad öbeği mi yoksa ilgeç öbeği mi olduğu tartışmalıdır. Korkmaz, Ergin’in “Yalın Hal ile Birleşenler” grubu içinde yer alan “ara” ilgecini “ Edat Gibi Kullanılan Adlar”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

kısımında ele alır. Korkmaz’a göre bunlar (alt, ara, iç, dış, içeri, kıyı, köşe, ön, sağ, sol vb.) tıpkı öteki adlar gibi iyelik, çokluk ekleri; yükleme, bulunma, yönelme, çıkma durumu gibi ad çekimi ekleri alabilirler ve türetmelere girebilirler. Böylece gerçek edatlar kendilerinden önceki kelimelerle birer edat grubu oluşturdukları halde, edat gibi kullanılan adlar, yalnızca ad tamlaması oluştururlar. Bu sebeptendir ki, bunlar gerçek edatlar olmayıp, dilin ihtiyaç gösterdiği durumlarda edat gibi kullanılabilen adlardır (Korkmaz 2003, 1084.) Bu yapı içinde “ile, için, gibi, kadar, diye ” en çok kullanılan ilgeçlerdir.

2. “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; ait, bakarak, bedel, benzer, bile, binaen, ça, dair, değin, değgin, dek, doğru, göre, ilişkin, kadar, kala, kalırsa, karşı, karşılık, karşın, mahsus, mukabil, nazaran, nispetle, oranla, rağmen, taraf, yakın vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; ilgi, karşılaştırma, karşılık, benzetme, şaşırma, neden, zamanda sınırlandırma, yerde sınırlandırma, yerde belirsizlik, zamanda belirsizlik, görelilik, sınıflandırma, sonuç, uygunluk, derece, miktar, ölçü, görelilik, yönelme, karşıtlık, yön, vs. işlevleri tespit edilmiştir.

Türk dili araştırmacıları, “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” yapısı için genelde birbirine yakın tabirler kullanmışlardır. Ergin, “Datif Hali ile Birleşenler” (Ergin 2003, 369.) şeklinde bir adlandırma yaparken, Banguoğlu da “Kime Hali İsteyen Takılar” (Banguoğlu 1990, 387.) şeklinde bir adlandırmaya gitmiştir. Boz ise, “Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi” isimli kitabında yönelme durumu isteyen ilgeçleri, “Tümce öğeleri” konusunda “Seçimlik tümleçler” ana başlığı altında ayrıntılı bir şekilde tasnif eder. Biz burada ilgeç öbeklerinin aldığı durum biçimbirimlerini göz önünde bulundurarak “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” şeklinde bir adlandırmayı uygun gördük.

“Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan bazı ilgeç öbeklerinin yapı ve işlevleri üzerinde tartışma yapılabilir. “Ad + Yönelme Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinden; “Ad + Yönelme Durumu + benzer” ve “Ad + Yönelme Durumu + kala” yapılarının ilgeç öbeği olup olmadıkları tartışmalıdır. Bu yapı içinde “dek, kadar, karşı, doğru, göre” en çok kullanılan ilgeçlerdir.

3. “Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; artık, aşağı, ayrı, başlayarak, başka, beri, bile, böyle, bu yana, çok, daha, dışarı, dolayı, evvel, gayrı, geri, ibaret, içeri, itibaren, önce, öte, ötürü, özge, sonra, tarafa, uzak, yana, yukarı, ziyade, vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; fazla, derece- miktar- ölçü, yön, başkalık-farklılık, başlangıç, bağlama, belirtme, süre, aşırılık,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

başlangıç, karşılaştırma, üstünlük, yönelme, ilgi, neden, sıra- derece, zamanda sınırlandırma, aşırılık, yönelme, zorunluluk, sınırlandırma, uzaklık, yerde sınırlandırma, durum, bağlılık, vs. işlevleri tespit edilmiştir.

Türk dili araştırmacıları, “Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç” yapısı için de genelde birbirine yakın tabirler kullanmışlardır. Ergin, “Ablatif Hali ile Birleşenler” (Ergin 2003, 369.) başlığı ile konuyu ele alırken Korkmaz, “Çıkma Durumu İsteyen Edatlar” (Korkmaz 2003, 1065.) şeklinde konuyu ele almıştır. Biz burada ilgeç öbeklerinin aldığı durum biçimbirimlerini göz önünde bulundurarak “Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç” şeklinde bir adlandırmayı uygun gördük.

“Ad + Ayrılma Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinden, “Ad + Ayrılma Durumu + dışarı”, “Ad + Ayrılma Durumu + içeri” ve “Ad + Ayrılma Durumu + yukarı” yapılarının ilgeç öbeği olup olmadıkları tartışmalıdır. Banguoğlu, bu kullanımları “Adı Katkı Alan Takılar” bölümünde değerlendirmiştir (Banguoğlu 1990, 388.) Korkmaz da “Ad + Yalın Durum+ İlgeç” yapısında da değinildiği gibi bu yapıların gerçek edat olmayıp, dilin ihtiyaç gösterdiği durumlarda edat gibi kullanılabilen adlar olarak nitelendirir (Korkmaz 2003, 1084.) Bu yapı içinde “beri, başka, evvel, öte, sonra, yana” en çok kullanılan ilgeçlerdir.

4. “Ad + İlgi Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; gibi, için, ile, kadar, yanı sıra, vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; benzetme, üstünlük, şaşırma, karşılaştırma, ilgi, görelilik, neden, birliktelik, vasıta-araç, derece-miktar-ölçü, vs. işlevleri tespit edilmiştir.

Türk dili araştırmacıları, “Ad + İlgi Durumu + İlgeç” yapısı için birbirine yakın görüşlere sahip olmalarının yanı sıra ilgi durum ekiyle ilgili farklı görüşler de ileri sürmüşlerdir. Ergin “ile, için, gibi ve kadar” ilgeçlerinin şahıs zamirlerinin beş şahsında genitif istediğini belirtir (Ergin 2003, 367- 369.) Korkmaz, özellikle “gibi, için, ile, kadar” gibi ad kökenli ve diye gibi fiil kökenli olan edatların zamirlerle birleşirken genellikle ilgi durumu istediğini belirtir. Bu edatların şahıs zamirleriyle birleşirken, bu zamirlerin 3. şahıs çokluk biçimi dışında kalan öteki beş şahsında ilgi durumu istediğini söyler (Korkmaz 2003, 1062.) Bu yapı içinde “ile, için, gibi, kadar” en çok kullanılan ilgeçlerdir.

İlgi durum ekini, durum eki olarak kabul etmeyen Türk dili araştırmacıları da vardır (Bilgegil 1982, 175; Demir 2004, 272; Ediskun 1993, 110; Gencan, 1979, 155). Leyla Karahan, ilgi durumunu şu şekilde açıklar. “İlgi hali, bir ismin bir isimle ilgisi olduğunu,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

kendisinden sonra gelen bir isme tabi olduğunu gösteren hal şeklinde tanımlanır. İlgi hali eki, eklendiği ismin anlamına belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlamlar kazandırır. Bu anlamların hepsi, ekin içinde bulunduğu ismi ilgilendirir ve ek, diğer hal eklerinde olduğu gibi münasebet kurmaz, bağlantı yapmaz. İlgi hali ekinin varlığı meselesi tartışılmalıdır. İlgi eki, hal kategorisi içinde değil, ayrı bir kategori içinde işlenmelidir” (Karahan 1999, 608- 610).

5. “Ad + Belirtme Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; aşkın, değil, geçe, vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; derece- miktar, zaman vs. işlevleri tespit edilmiştir.

“Ad + Belirtme Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinin, öbek oluşturup oluşturmadıkları tartışılmalıdır. Dilbilgisi kitaplarında bu yapıyla ilgili ancak üç alt başlık bulunabilmiştir. Korkmaz ve Güneş, ‘aşkın’ın sayı bildiren adlardan sonra gelerek öteki edatlardan farklı olarak yükleme durumu istediğini belirtir. Hacıeminoğlu ve Toparlı ‘geçe’nin zaman mefhumu bildiren kelimelerin yükleme halinden sonra kullanıldığını belirtir. ‘değil’i ise sadece Demir örnek olarak gösterir. Bunda en önemli etkenin belirtme durumunun aslında olmadığı olsa gerek. Karahan, belirtme durumu için, şu görüşü ileri sürer: “Yükleme hali, ismin cümle içindeki geçişli fiilden doğrudan etkilenmesi halidir. Yani cümlenin nesnesi yükleme halinde bulunur. O halde, ekin görevi diğer hal eklerinde olduğu gibi münasebet kurmak, bağlantı sağlamak değil, nesneyi belirtmek, belirli kılmaktır. Bu tanım “hal” kavramına uygun düşmemektedir, bu ekin hal eki sayılması doğru değildir; bu ek ayrı bir kategori içinde işlenmelidir” (Karahan 1999, 605- 611).

6. “Ad + Vasıta Durumu + İlgeç” yapısıyla kurulan ilgeç öbeklerinde; beraber, birlikte, vs. ilgeçlerin yapı ve bu öbek yapılarının; bağlama, birliktelik, durum, karşıtlık, vs. işlevleri tespit edilmiştir.

Türk dili araştırmacıları “ile” vasıta durumu eki ile oluşturulmuş yapıları çeşitli başlıklar altında örneklendirmişlerdir. Ergin, “Fonksiyonlarına Göre Son Çekim Edatları” bölümünde “Vasıta ve Beraberlik Edatları” başlığı altında konuyu ele almıştır (Ergin 2003, 369-370.) Banguoğlu ise “Üsteleme cümlesi” bölümünde “ile beraber, ile birlikte” yapıları ile ilgili örnekler verir (Banguoğlu 1990, 574.) Bu yapı içinde “beraber ve birlikte” en sık kullanılan yapılardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

KAYNAKÇA

- BANGUOĞLU Tahsin (1990). Türkçenin Grameri, İstanbul: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- BİLGEGİL Kaya (1982). Türkçe Dilbilgisi, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- BOLULU Osman (1990). “İlgeç ve Bağlaçların Anlatım Değerleri”, Türk Dili Dergisi, 4 (19), s. 8- 10.
- BOZ Erdoğan (2007). Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- BOZKURT Fuat (1995). Türkiye Türkçesi, İstanbul: Cem Yayınevi.
- BÖREKÇİ Muhsine (2007). Türkçede Hal Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme, IV. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 245- 276.
- BURAN Ahmet (1999). Türkçede İsim Çekimi Ekleri, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 263- 277.
- DEMİR Tufan (2004). Türkçe Dilbilgisi, Ankara: Kurmay Yayınevi.
- DEMİRAY Kemal (1968). “Edatlar Üzerine” Türk Dili, 18 (199), s. 13- 15.
- DİZDAROĞLU Hikmet (1976). Tümce Bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EDİSKUN Haydar (1993). Türk Dilbilgisi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EMRE Ahmet Cevat (1945). Türk Dilbilgisi, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- ERGİN Muharrem (2003). Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GABAİN A. Von (1988). Eski Türkçenin Grameri, Çev.: M. Akalın, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- GENCAN Tahir Nejat (1979). Dilbilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÖKŞEN Enver Naci (1974). “Çıkma Durumu (-den) ve Kapsamı” Türk Dili, 30 (279), s. 976- 977.
- GÜNEŞ Sezai (1995). Türk Dil Bilgisi, İzmir: Altındağ Matbaası.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

-
- HACIEMİNOĞLU Necmettin (1992). Türk Dilinde Edatlar, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- HENGİRMEN Mehmet (1998). Türkçe Dilbilgisi, Ankara: Ergin Yayınevi.
- KOÇ Nurettin (1996). Yeni Dilbilgisi, Ankara: İnkılâp Kitabevi.
- KORKMAZ Zeynep (2003). Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖNER Mustafa (1999). Edatların Karşılaştırma ve Sınırlandırma Bağlantıları, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, Ankara: s. 147- 157.
- SARRAÇ Deniz (1995). Türkiye Türkçesinde Çekim Edatları ve Çekim Edatı Olarak Kullanılan İsimler, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, (yayınlanmamış)
- TOPARLI Recep (1999). Son Çekim Edatları, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 432-434.